

พระนาง ซุสึไทเฮา

ศาสตราจารย์
ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล

ทรงแปลจากบทความภาษาอังกฤษ
ของ นายเวมิ่ง (Wei Ming)

ในบทความเรื่อง “พงศาวดารจีน
กับภาพยนตร์กำลังภายใน” ของ
ข้าพเจ้าซึ่งตีพิมพ์ในวารสาร “ศิลป
วัฒนธรรม” ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๗ :
พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕
ข้าพเจ้าไม่ได้กล่าวถึงพระนาง
ซุสึไทเฮามากนัก คิดว่าท่านทั้ง
หลายคงต้องการทราบ

เหตุในวารสาร “China Reconstructs”
ปีที่ ๓๕ เล่มที่ ๔ เดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๘๖
ซึ่งตีพิมพ์ในประเทศจีน มีบทความภาษา
อังกฤษอย่างสั้น ๆ ของนายเวมิ่งเกี่ยวกับ
พระนางซุสึไทเฮา ข้าพเจ้าจึงขอแปลออกดัง
ต่อไปนี้

หญิงซึ่งได้ปกครองประเทศจีนเกือบ
๔๗ ปีได้เดินทางข้ามยังพระราชวังในฐานะ
ผู้ที่จะได้รับการคัดเลือกขึ้นเป็นนางสนม นาง
ผู้นี้มีนามว่าเยโฮนาลา (ดอกลด้วยไม้) และ

พระนางซุสึไทเฮา (ภาพจากหนังสือประวัติ
ศาสตร์จีนจากสงครามฝิ่นถึงปฏิวัติซินไฮ่ โดย
ทวีป วรดิลก)

ถือกำเนิดในสกุลแมนจูที่ค่อนข้างขัดสน นางเป็นหญิงที่สวยงามคล่องแคล่วเด่นอยู่ในหมู่ผู้ที่ จะได้รับการคัดเลือกเหล่านั้น จึงเป็นที่พอพระทัยของพระเจ้าจักรพรรดิหนุ่มคือ **พระเจ้าเซียนเฟิง (Xian Feng)** กษัตริย์องค์ที่ ๑ ในราชวงศ์ชิงหรือชิง ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๕๔ - ๒๔๐๔ (ตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๔ กรุงรัตนโกสินทร์)

เมื่อได้เข้าไปอยู่ในพระราชวังแล้วนางไม่ต้องการที่จะเป็นนางสนมธรรมดา กล่าวกันว่านางได้ร้องเพลงทำให้พระเจ้าเซียนเฟิงพอพระทัยและได้กลายเป็นสนมคนโปรด

นางเยโฮนาลาเป็นหญิงฉลาดเฉลียวพยายามอ่านหนังสือต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและมักจะพูดอาสาช่วยเหลือพระเจ้าเซียนเฟิงในการเก็บรักษาเอกสารทางราชการ มักจะมองข้ามพระพาทาของพระองค์ในขณะที่พระองค์ทรงเซ็นหนังสือทางราชการอยู่เสมอๆ ในไม่ช้านางจึงมีความรู้เกี่ยวกับราชการงานเมืองเป็นอย่างดี

ใน พ.ศ. ๒๓๕๕ นางมีราษโอรสกับพระเจ้าเซียนเฟิงซึ่งเป็นโอรสองค์เดียวของพระองค์ จึงได้รับเลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นพระสนมเอก รองลงมาแต่พระราชินีเท่านั้น

ในปีเดียวกันนั้นกองทัพอังกฤษและฝรั่งเศสได้ทำสงครามฝิ่นเป็นครั้งที่สองกับประเทศจีน ราชสำนักจึงต้องหลบออกจากกรุงปักกิ่งไปพำนักอยู่ที่พระราชวังฤดูร้อนที่เมืองเยอ (Rehe) ซึ่งปัจจุบันเรียกว่าเมืองเซงเต้ (Cheng-de) ตั้งอยู่ในภูเขาราว ๒๕๐ กิโลเมตรทางทิศเหนือของกรุงปักกิ่ง สี่ปีต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๐๓ กองทัพต่างชาติที่บุกรุกเข้ามาอีกได้ยึดกรุงปักกิ่งได้ ได้เข้าปล้นสะดมและเผาทำลายพระราชวังฤดูร้อนที่มีชื่อเสียงใกล้กรุงปักกิ่งคือ **พระราชวังยวนมิงยวน (Yuan Ming Yuan)** เสีย ขณะนั้นพระเจ้าเซียนเฟิงประชวรหนัก และสิ้นพระชนม์ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๔ ที่เมืองเยอ ซึ่งพระองค์ได้เสด็จหนีขึ้นไปอีกเป็นครั้งที่ ๒ พระองค์ได้มีพระราชดำรัสสั่งให้โอรสชามายู ๖ ขวบของพระองค์คือ **ไซซุน (Zai Chun)** ขึ้นครอง

นางเป็นสาวไม่เพียงแต่สวย หากคล่องแคล่ว
และมักใหญ่ใฝ่สูง

เมื่อเข้าไปอยู่ในวังก็ไม่อยากเป็นสนม
ธรรมดา ทั้งร้องทั้งรำจนเป็นสนมคนโปรด

เมื่อพระเจ้าเซียนเฟิงประชวร

นางก็ช่วงชิงตราแผ่นดินไว้ได้

เมื่อขุนศึกหมายกำจัด นางก็วางแผน

ซ่อนแผน

ชื่อของนางคือ “ซูสี”

ราชสมบัติต่อ โดยมี **ซูซุน (Susun)** เสนาบดีกระทรวงพระคลังและข้าราชการอีก ๑ ท่านเป็นผู้สำเร็จราชการ

ตามประเพณีของราชวงศ์ชิง คณะผู้สำเร็จราชการต้องเฉลิมพระนามถวายแด่พระราชินีและนางเยโฮนาลาว่าเป็น **“พระราชินีหม้าย (Empress Dowager)”** พระราชินีทรงได้พระนามว่า **ซูอัน (Ci An)** ซึ่งมีความหมายว่า **“พระมารดาแห่งสันติภาพ”** นางเยโฮนาลาได้พระนามว่า **ซูสี (Ci Xi)** ซึ่งแปลได้ว่า **“พระมารดาแห่งความเจริญรุ่งเรือง”**

ในขณะนี้นางเยโฮนาลาได้ร่วมคิดกับ **เจ้าชายกง (Gong)** ซึ่งเป็นอนุชาองค์ที่ ๖ ของพระเจ้าเซียนเฟิงเพื่อจะทำการปฏิวัติคือการปฏิวัติใน พ.ศ. ๒๔๐๔ ในขณะที่พระเจ้าเซียนเฟิงกำลังประชวรอยู่ นางเยโฮนาลา ก็สามารถยึดเอาตราประจำแผ่นดินมาได้ และมีบัญชาให้กองทัพซึ่งนำโดยงู (Rong Lu) สหายตั้งแต่เด็ก ๆ ของนางและอยู่ในเผ่าเดียวกันยกขึ้นมายังเมืองเยอ

ความมักใหญ่ใฝ่สูงของนางเยโฮนาลาได้เป็นหนามยอกอกของซูซุนซึ่งเป็นประธาน

คณะผู้สำเร็จราชการมานานแล้ว ได้เคยมีการปะทะกันมาแล้วหลายครั้งและซูซุนได้กำจัดการให้ออกไปห่างจากเตียงประชวรของพระเจ้าเซียนเฟิง

นางเยโฮนาลารู้ดีว่านางต้องจำกัดซูซุนแต่ก็ปล่อยให้เขาเป็นผู้วางแผนการก่อน ซูซุนก็ต้องการที่จะกำจัดนางเยโฮนาลาหรือพระนางซูสีเช่นเดียวกัน

ในขณะที่ขบวนพระศพของพระเจ้าเซียนเฟิงกำลังเดินทางอยู่ในระหว่างภูเขาพระราชินีหม้ายทั้งสองก็ต่างก็ทรงเดินทางโดยแยกขบวนกัน ซูซุนได้กระทำให้พรรคพวกของเขาประหารพระนางซูสีในสถานที่ที่เปล่าเปลี่ยว แต่ในขณะที่พวกนั้นกำลังชักดาบออกจากฝัก ยงดูซึ่งพระนางซูสีได้ทรงสั่งการไว้ก่อนก็ได้เดินทางมาถึงพร้อมทั้งกองทัพของเขาและหยุดยังการกระทำนั้นไว้

ตอนนี้พระนางซูสีก็ทรงมีโอกาสที่จะกำจัดศัตรูที่คอยขัดขวางมิให้พระนางทรงมีอำนาจ ซูซุนถูกประหารชีวิตและผู้สำเร็จราชการอีก ๒ คนก็ถูกบังคับให้ฆ่าตัวตาย ส่วนที่เหลืออีกห้าคนลาออก ไม่มีใครที่จะกล้าขัดขืนพระนางอีกต่อไป พระนางทรงจัด

การให้ขุนนางอื่นคำร้องขอให้พระราชินีหม้าย ทั้งสององค์ทรงเป็นผู้สำเร็จราชการร่วมกัน และเปลี่ยนชื่อรัชกาลที่ขุนเคบฉวยไว้เป็น **ตงจี** (Tong Zhi) หมายความว่า **ปกครองร่วมกัน**

เนื่องจากทรงเป็นหญิง พระราชินีหม้ายทั้งสององค์จึงต้องทรงว่าราชการจากหลังม่านไหมสีเหลือง พระนางซูอันทรงเป็นหญิงที่ซื่อซื่อซื่อและไม่ซื่อในพระองค์ของพระนางซูจีจึงทรงกลายเป็นผู้ปกครองประเทศจีนอย่างแท้จริง

กองทัพของกบฏไต้เผิง (Taiping) ซึ่งได้เริ่มกบฏเมื่อเกือบ ๑๐ ปีแล้วก็ได้เริ่มโจมตีต่อไป และอาจจะเข้ายึดเมืองเซียงไฮ้ไว้ได้ถ้าไม่ถูกกองทัพอังกฤษและฝรั่งเศสซึ่งตั้งอยู่ที่เมืองนั้นโจมตีแตกพ่ายไปเสียก่อน ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจีนในขณะนั้นจึงเกิดความคิดเห็นว่า **เหตุใดจึงไม่ใช้ทหารต่างชาติช่วยปราบกบฏไต้เผิง** ในหนังสือประวัติศาสตร์จีนมีคำกล่าวไว้ว่าพระนางซูสีทรงยินดีที่จะจ่ายเงินก้อนใหญ่ให้แก่ทหารต่างชาติ พระนางทรงส่งทูตกลับ ๆ ไปยังรัฐบาลอังกฤษและฝรั่งเศสและในไม่ช้ากองทัพอังกฤษและฝรั่งเศสรวมทั้งจากชาติอื่น ๆ ก็ได้รวบรวมกันขึ้นเป็น **“กองทัพที่มีชัยชนะตลอดไป”** และได้เริ่มต่อสู้กับกบฏไต้เผิง ซึ่งไม่สามารถสู้รบกับกองทัพของราชวงศ์เซ็งและกองทัพต่างชาติรวมกันนี้ได้

ใน พ.ศ. ๒๔๑๖ พระเจ้าคังจี้ทรงมีพระชนม์ครบ ๑๕ พรรษา ซึ่งหมายความว่า จะทรงว่าราชการด้วยพระองค์เองได้ พระนางซูจีจึงต้องทรงออกจากตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ แต่พระนางก็ยังทรงบังคับให้พระโอรสทรงส่งเอกสารทางราชการไปถวายทอดพระเนตร ในวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๑๗ พระเจ้าคังจี้ก็สิ้นพระชนม์ด้วยไข้ทรพิษ พระองค์ไม่ทรงมีโอรสธิดาด้วยเหตุนี้จึงไม่ทรงมีผู้สืบราชสมบัติต่อ

คงจะเป็นด้วยทรงถูกบังคับในระหว่างที่ประชวรอยู่พระเจ้าคังจี้จึงได้โปรดให้พระราชินีหม้ายทั้งสองพระองค์ทรงกระทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการอีก ดังนั้นจึงเป็นการง่ายที่พระนางซูสีจะทรงมีอำนาจอีกต่อไป

มเหสีผู้ซึ่งทรงเป็นสาวของพระเจ้าคังจี้กำลังทรงพระครรภ์ และข้าราชการบางท่านก็เสนอว่าข่าวการสิ้นพระชนม์ของพระเจ้าคังจี้สมควรที่จะปกปิดไว้ก่อนจนกว่าพระโอรสหรือธิดาจะประสูติ

อย่างไรก็ดีพระนางซูสีทรงยืนยันว่าประเทศจีนไม่สมควรจะว่างวันจากการมีพระเจ้าแผ่นดินแม้แต่เพียงวันเดียว ด้วยคำแนะนำของพระนาง คณะกรรมการจึงได้ตกลงเลือกโอรสอายุ ๔ ขวบของอนุชาองค์หนึ่งของพระเจ้าเซียนเฟงขึ้นครองราชย์ กษัตริย์องค์ใหม่ทรงเป็นบุตรของมิ่งสาวของพระนางซูสีด้วย

เจ้าชายผู้ทรงเยาว์วัยองค์นี้ได้ถูกหามด้วยเกี้ยวเข้าไปในพระราชวังในคืนนั้นและได้รับการแต่งตั้งขึ้นเป็นกษัตริย์ พระองค์คือ **พระเจ้ากวงซู** (Guang Xu) ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๑๗ - ๒๔๕๑ **มเหสีของพระเจ้าคังจี้และทารกในครรภ์ก็สิ้นพระชนม์ในอีก ๒ เดือนต่อมา** การสำเร็จราชการร่วมกันของพระราชินีหม้าย ๒ องค์ คงอยู่จนถึง พ.ศ. ๒๔๒๔ เมื่อพระนางซูอันสิ้นพระชนม์ และพระนางซูสีก็ทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแต่เพียงองค์เดียว

การโจมตีของกองทัพฝรั่งเศสต่อฝั่งทะเลเทงเกกได้ของประเทศไทยได้ทำให้รัฐบาลจีนรู้สึกว่ามีกว่าต้องมีกองทัพเรือที่เข้มแข็ง และใน พ.ศ. ๒๔๒๕ ก็ได้มีการจัดตั้งงบประมาณสำหรับภานนี้ เสนาบดีกระทรวงทหารเรือได้เริ่มบูรณะทะเลสาบในพระราชอุทยานแห่งหนึ่งของกษัตริย์สมัยราชวงศ์เซ็งรุ่นต้น ๆ ทางทิศตะวันตกของกรุงปักกิ่ง นี่ย่าจะเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนนายเรือ แต่ความจริงการกระทำเช่นนี้ก็เพื่อประจบประแจงพระนางซูสี เพราะเหตุว่ากลายเป็นการสร้างพระราชวังฤดูร้อนซึ่งมีนามใหม่ว่า **ยีเหยวน** (Yi He Yuan) พระนางซูสีไม่ได้ทรงปฏิบัติราชการกระทำ เช่นนี้ การก่อสร้างเป็นเวลา ๖ ปีนั้นได้ใช้งบประมาณของกองทัพเรือไปครึ่งหนึ่ง

ดังนั้น **ประเทศจีนซึ่งไม่ได้เตรียมตัวจึงต้องพ่ายแพ้อย่างราบคาบในการสงครามจีน - ญี่ปุ่นระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๗ - ๓๗**

ใน พ.ศ. ๒๔๓๒ เมื่อพระเจ้ากวงซูทรงบรรลุนิติภาวะ พระนางซูสีก็เสด็จไปประทับที่พระ

ราชวังยีเหยวน แต่พระเจ้ากวงซูก็ยังทรงต้องปรึกษากับพระนางถึงเรื่องกิจการบ้านเมืองทั้งหมดหลายครั้งต่อสัปดาห์

ใน พ.ศ. ๒๔๔๑ กลุ่มผู้มีปัญญาได้พยายามที่จะคิดเปลี่ยนแปลงรัฐบาลจีนให้เป็นตามแบบตะวันตกและพระเจ้ากวงซูก็ทรงเห็นชอบด้วย ความคิดนี้ทำให้พระนางซูสีทรงคิดปฏิบัติคือเป็นครั้งที่สอง คณะผู้เปลี่ยนแปลงได้ทำแผนสำหรับ **ยวนชี่ไบ** (Yuan Shikai) ผู้บัญชาการกองทัพให้ฆ่ายงู ผู้บัญชาการกองทัพของพระนางซูสี และทำการโอบล้อมพระราชวังยีเหยวนเพื่อไม่ให้พระนางทรงมีอำนาจอีกต่อไป

ยวนชี่ไบซึ่งเป็นนักแสวงโชคกลางใต้ทรยศและเงี้ยงให้ยงูทราบถึงแผนนี้ พระนางซูสีจึงทรงจับพระเจ้ากวงซูไปคุมขังไว้และบังคับให้ทรงออกประกาศว่าเนื่องจากประเทศตกอยู่ในความยากลำบาก พระองค์จึงทรงขอให้พระนางซูสีทรงว่าราชการแทนพระองค์ ดังนั้น **พระนางซูสีจึงทรงกลับเป็นผู้สำเร็จราชการอีก และพระเจ้ากวงซูก็ต้องทรงถูกขังอยู่ที่พระราชวังยีเหยวน**

พระเจ้ากวงซูประชวรและสิ้นพระชนม์ในวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๑ พระนางซูสีได้ทรงกระทำการนี้ไว้ก่อนแล้ว จึงทรงตั้งให้ **เจ้าชายปุย** (Pu Yi) โอรสของอนุชาของพระเจ้ากวงซู ซึ่งทรงมีชนมายุเพียง ๓ ขวบขึ้นเป็นรัชทายาท ในวันที่ถัดมาซึ่งอาจจะเป็นเพราะทรงเหน็ดเหนื่อยเกินไป พระนางซูสีก็สิ้นพระชนม์เมื่อมีพระชนม์ได้ ๗๓ พรรษา

อีกสามปีต่อมาการครองราชสมบัติของพระราชวงศ์เซ็งชาวแมนจูต่อประเทศจีนก็ได้สิ้นสุดลงด้วยการปฏิวัติ ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ ทำให้พระเจ้าปุยต้องทรงสละราชสมบัติ

การปกครองของราชวงศ์เซ็งซึ่งเป็นชาวต่างชาติต่อประเทศจีนเป็นระยะเวลา ๒๖๗ ปีก็สิ้นสุดลง